

ВАЖЛИВІСТЬ ОВОЛОДІННЯ АНГЛОМОВНОЮ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ В ПИСЬМІ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

THE IMPORTANCE OF MASTERING ENGLISH STRATEGIC COMPETENCE IN WRITING BY FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

У статті наголошено, що в сучасному світі все більше постає проблема затребуваності у фахівцях різних галузей, які на високому рівні володіють професійно орієнтованою іноземною мовою, розкрито актуальність і важливість опанування англomовної навчально-стратегічної компетентності в письмі майбутніми вчителями початкової школи. Уважаємо, що одним із перспективних напрямів оптимізації освітнього процесу в немовному закладі вищої освіти є розроблення нової ефективної методики навчання іноземного писемного спілкування з урахуванням стратегій. Наведено і проаналізовано вимоги до формування іноземної навчально-стратегічної компетентності в письмі майбутніми вчителями початкової школи, які висуваються у Програмі для немовних закладів вищої освіти (2004 рік) та в Common European Framework of Reference (2018 рік) на рівнях B1 та B2. Наведено дефініції термінів «професійно орієнтована англomовна компетентність у письмі», «навчально-стратегічна компетентність», «навчально-стратегічна компетентність у письмі». Ми дотримуємося визначення навчально-стратегічної компетентності, яке було сформульоване І.П. Задорожною, розвинувши ідеї С.Ю. Ніколаєвої, додаючи до них рефлексивний аспект, у якому навчально-стратегічна компетентність – це здатність студента самостійно користуватися раціональними прийомами розумової праці, стратегіями опанування мовленнєвих, лінгвосоціокультурних і мовних компетентностей, самостійно вдосконалюватися в міжкультурному спілкуванні на основі рефлексивної самооцінки результатів власної пізнавальної діяльності. Перспективою подальших досліджень є пошуки ефективних шляхів підвищення рівня володіння англomовною навчально-стратегічною компетентністю в письмі майбутніми вчителями початкової школи. Отже, опанування іноземної навчально-стратегічної компетентності в письмі майбутніми вчителями початкової школи на відповідному рівні вимагає інтенсивної роботи, а ефективна організація освітнього процесу в немовному закладі вищої освіти значно прискорить цей процес.

Ключові слова: навчально-стратегічна компетентність, стратегії письма, іноземна мова, англійська мова, бакалавр, майбутні вчителі початкової школи.

The article emphasizes that in today's world there is a growing problem of demand for specialists in various fields who have a high level of professionally oriented foreign language, reveals the relevance and importance of mastering English-language strategic competence in writing by future primary school teachers. We believe that one of the promising areas for optimizing the educational process in non-language universities is to develop a new effective method of teaching foreign language written communication, taking into account strategies. The requirements for the formation of foreign language teaching and strategic competence in writing by future primary school teachers, which are put forward in the Program for Non-Language Universities (2004) and in the Common European Framework of Reference (2018) at levels B1 and B2, are presented and analyzed. The definition of the terms "professionally oriented English-language competence in writing", "strategic competence", "strategic competence in writing" are given. We adhere to the definition of strategic competence, which was formulated by I.P. Zadorozhnaya, developing the ideas of S.Yu. Nikolaeva, adding to them a reflexive aspect in which educational and strategic competence is ability of the student independently to use rational receptions of mental work, strategies of mastering of speech, linguosociocultural and language competences, independently to improve in intercultural communication on the basis of reflexive activity. The prospect of further research is to find effective ways to increase the level of English-language teaching and strategic competence in writing by future primary school teachers. Thus, the acquisition of foreign language teaching and strategic competence in writing by future primary school teachers at the appropriate level requires intensive work, and the effective organization of the educational process in non-language universities will significantly accelerate this process.

Key words: strategic competence, writing strategies, foreign language, English, bachelor, future primary school teachers.

УДК 371.134:371.686+811.111
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/42.14>

Конотоп О.С.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри мов і методики їх викладання
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У сучасному світі зростає потреба у фахівцях, які на високому рівні володіють професійно орієнтованою іноземною мовою (далі – ІМ). Володіння ІМ уже давно є не ознакою престижу, а потребою сучасного фахівця. Процес формування іноземної комунікативної компетентності (далі – ІКК) спрямований на практичне опанування ІМ, де величезне значення відводиться і писемному спілкуванню. На жаль, брак навчального часу, який відводиться на навчальний предмет «ІМ»

у немовному ЗВО, змушує викладачів постійно шукати ефективні шляхи вдосконалення навчання писемного мовлення. Проведений нами аналіз сучасних вітчизняних і міжнародних вимог щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи (далі – ПШ) доводить досить високий їхній рівень, оскільки у світі значно зросла потреба у фахівцях, які на високому рівні володіють професійно орієнтованою ІМ [5–7; 10]. Аналіз результатів зрізу рівня володіння студентами-першокурсниками освітнього ступеня «бакалавр», які

навчаються за спеціальністю 013 «Початкова освіта», іншомовною комунікативною компетентністю, який проводився у вересні 2017–2018, 2018–2019, 2019–2020 і 2020–2021 навчальних років, засвідчив, що значна кількість вступників не має рівня B1, який Програма (2005 р.) вважає цільовим вхідним рівнем для навчання ІМ на першому курсі, що вимагає від ЗВО за короткий термін сформувати іншомовну комунікативну компетентність у всіх видах мовленнєвої діяльності [4; 8; 9]. Уважаємо, що одним із перспективних напрямів є розроблення нової ефективної методики навчання іншомовного писемного спілкування з урахуванням стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти методики навчання іншомовного писемного спілкування досліджували багато науковців: О.П. Биконя, В.В. Бебих, С.В. Бочарникова, Т.В. Глазунова, Н.В. Зінукова, Т.М. Каменєва, Т.М. Корж, Н.В. Майер, О.О. Москалець, І.В. Нужа, О.С. Синєкоп, Г.С. Скуратівська, О.Б. Тарнопольський, О.М. Устименко, Т.В. Яхонтова, D. Fried-Booth, V. Evans, J. Harmer, T. Hedge, T. Hutchinson, M. Maxom, R. Ribé, F.L. Stoller та інші). Методистами було вирішено широке коло наукових питань, які пов'язані з визначенням змісту і мети навчання, відбору навчального матеріалу для відповідного навчання, оцінювання і вдосконалення методики викладання ІМ у професійній сфері для формування ІКК у письмі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте досліджено не всі аспекти, зокрема, незважаючи на проведені дослідження, ще й досі поза увагою методистів залишається такий важливий аспект, як методика навчання іншомовного писемного спілкування з урахуванням стратегій.

Мета статті – висвітлення важливості формування іншомовної навчально-стратегічної компетентності (далі – НСТК) у письмі майбутніми вчителями початкової школи (далі – ПШ).

Виклад основного матеріалу. Автори чинної АМПС (2005 р.) визначають, що після закінчення курсу ІМ у немовному ЗВО студенти повинні писати зрозумілі, деталізовані тексти різного спрямування, пов'язані з особистою та професійною сферами (як-от заява), писати у стандартному форматі деталізовані завдання і звіти, пов'язані з навчанням та спеціальністю, готувати і продукувати ділову та професійну кореспонденцію, точно фіксувати телефонні повідомлення та від відвідувачів, писати з високим ступенем граматичної коректності резюме, протоколи тощо, заповнювати бланки для академічних та професійних цілей із високим ступенем граматичної коректності, користуватися базовими засобами зв'язку для поєднання висловлювань у чіткій, логічно об'єднаний

дискурс, реагувати на них, гнучко користуючись загальноживаними фразами, виконувати цілу низку мовленнєвих функцій [11, с. 9]. Також студенти повинні навчитися тлумачити, порівнювати і зіставляти таблиці, графіки та схеми, узагальнювати, перефразувати й синтезувати ідеї з різних типів текстів (із статей, дослідницьких проєктів тощо), фіксувати й письмово викладати результати досліджень (опитування думки, огляд теми тощо), робити адекватні і придатні для користування конспекти з різноманітних інформаційних джерел, написати звіт (згідно із проєктом), урахувати аудиторію та мету висловлювання, стисло викладати зміст тексту, логічно структурувати ідеї, писати вступ/висновки, організувати текст як послідовність абзаців з їхніми заголовками та підзаголовками, користуватися логічними сполучниками для поєднання абзаців в єдиний текст, коректно наводити цитати, складати бібліографію, вичитувати та виправляти роботу [11, с. 10]. Автори CEFR (2018 р.) висувають суттєві вимоги до письма за рівнями B1 і B2 за категоріями: письмова продукція, творче письмо, написання звітів та есе, письмова взаємодія, примітки, повідомлення та форми [14, с. 75–95].

Услід за Н.Є. Дмітренко вважаємо, що професійно орієнтована англомова компетентність у письмі передбачає, що студент уміє планувати, здійснювати й коригувати власну комунікативну поведінку під час породження та варіювання англомовного мовлення в різних типах письмових висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання й комунікативного наміру та згідно із правилами спілкування в цільовій національно-культурній спільноті [1, с. 50]. Дослідниця доповнила відому класифікацію письма, яка була розроблена Т. Hedge, її класифікацію з доповненнями наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Типи експресивного писемного мовлення (за Н.Є. Дмітренко [2, с. 333])

Типи писемного мовлення	Види писемних повідомлень
<i>Навчальне письмо</i>	Твір, дослідний звіт, огляд, реферат, анотація, нотатки, конспект, переказ, есе, план.
<i>Професійне письмо</i>	Діловий лист, біографія, резюме, заява, публічне оголошення, контракт, порядок денний, наказ, реклама, стаття, звіт, протокол.
<i>Соціальне письмо</i>	Записка, лист, запрошення, повідомлення, інструкція.
<i>Особисте письмо</i>	Щоденник, журнал, нагадування, адреса, рецепт, список, особистий лист.
<i>Креативне письмо</i>	Вірш, оповідання, історія, сценарій, п'єса, запис, лірика.

Термін «НСтК» уперше описано у працях М. Canale та М. Swain ще на початку 80-х рр. НСтК була визначена ними як «досконале володіння стратегіями вербального та невербального спілкування, які можуть бути задіяними, щоб компенсувати зрив у ньому, викликаний наявними умовами ситуації спілкування, що його обмежують, або недосконалою компетентністю співрозмовників в одній або декількох сферах комунікативної компетентності, і для підвищення ефективності процесу спілкування» [13, с. 16]. Ми дотримуємося визначення НСтК, яке було сформульоване І.П. Задорожною, розвинувши ідеї С.Ю. Ніколаєвої, додаючи до них рефлексивний аспект, у якому НСтК – це здатність студента самостійно користуватися раціональними прийомами розумової праці, стратегіями опанування мовленнєвих, лінгвосоціокультурних і мовних компетентностей, самостійно вдосконалюватися в міжкультурному спілкуванні на основі рефлексивної самооцінки результатів власної пізнавальної діяльності [3, с. 126–127].

Поняття «НСтК» у письмі, як уважає О.В. Цепкало, потрібно розуміти як систему знань про продуктивні й інтерпретаційно-рецептивні стратегії мовлення, а також умінь їх використання в сукупності вербальних, невербальних та паравербальних засобів, метакогнітивних процесів (планування, виконання, керування, контроль та рефлексія) для досягнення комунікативних цілей [12, с. 54]. Дослідник також уважає, що метою навчання комунікативних стратегій професійно орієнтованої англійської компетентності в письмі студентів є формування вмінь найбільш оптимально використовувати систему комунікативних стратегій, а також вербальних та невербальних засобів їх реалізації у створенні писемних текстів [15, с. 58]. Уміння НСтК забезпечують можливість успішно навчатися, усвідомлювати комунікативний намір і планувати комунікативну подію.

О.В. Цепкало виділив такі комунікативні стратегії в навчанні професійно орієнтованої англійської комунікативної компетентності, які становлять зміст відповідного навчання: 1) стратегії розуміння тексту (серед яких виділяють пропозиційні стратегії, стратегії локальної когерентності, стратегії використання знань і макростратегії); 2) стратегії оцінювання і присвоєння інформації; 3) стратегії створення вторинного тексту (стратегії смислового згортання тексту, стратегії зв'язного формування думки в межах абзацу та стратегії зв'язності абзаців у межах цілісного тексту) [12, с. 60].

Особливу увагу, як зазначає Н.Є. Дмітренко, у процесі формування професійно орієнтованої англійської компетентності в письмі варто приділяти застосуванню прямих і непрямих стратегій, які відображають послідовність і специфіку дій студента, наприклад: як правильно поставити ціль і визначити способи її досягнення, визначити

найкращий спосіб розв'язання проблеми, скласти план розв'язання проблеми, обрати допоміжні засоби; під час виконання письмового завдання студенту варто послуговуватися такими непрямими стратегіями навчання: звернути увагу на контекст; реалізувати свій потенціал, застосувати найбільш доречні в цій ситуації способи запам'ятовування; виокремити основну інформацію; застосувати виокремлену інформацію на практиці; оцінити результати; визначити помилки; здійснити аналіз труднощів; визначити нову ціль; визначити способи її досягнення; почати виконувати завдання; після закінчення роботи студенту рекомендовано: провести рефлексію виконаної роботи й отриманого результату; поміркувати над найкращими прийомами роботи; здійснити оцінювання власної роботи; порівняти свою оцінку з оцінкою викладача й оцінкою інших студентів. Н.Є. Дмітренко також акцентує на тому, що під час вивчення кожного виду писемного висловлювання потрібно застосувати прямі стратегії у вигляді пам'яток чи алгоритму роботи із цим видом письма [1, с. 54–55].

Висновки. Отже, у наш час формування іншомовної компетентності в письмі в немовному ЗВО є вкрай важливою складовою частиною процесу формування іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів ПШ, але на неї відводиться невелика й обмежена кількість навчального часу, отже, опанування іншомовної НСтК у письмі майбутніми вчителями ПШ на належному рівні вимагає інтенсивної роботи, а ефективна організація освітнього процесу в немовному ЗВО значно прискорить цей процес. Уважаємо, що залучення стратегій сприяє досягненню програмних цілей із формування відповідної компетентності. Перспективами подальших досліджень є створення комплексів вправ з опанування іншомовної НСтК у письмі майбутніми вчителями ПШ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дмітренко Н.Є. Автономне формування професійно орієнтованої англійської компетентності в письмі в майбутніх учителів математики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 5–6 (99–100). С. 49–59.
2. Дмітренко Н.Є. Автономне навчання професійно орієнтованого англійського спілкування майбутніх учителів математики : монографія. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. 504 с.
3. Задорожна І.П. Структура та зміст навчально-стратегічної компетентності майбутніх учителів англійської мови. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти*. 2013. Випуск 22. С. 125–133.
4. Конотоп О.С. Результати тестування рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів першого курсу спеціальності 013 «Початкова освіта». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 79. Серія 5. Т. 1. С. 162–166.

5. Конотоп О.С. Важливість іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті євроінтеграції. *Сучасні проблеми підготовки та професійного вдосконалення працівників сфери освіти* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 23–24 квітня 2020 р., м. Чернігів / відп. ред. Н.О. Терентьева. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.В., 2020. С. 55–56.

6. Конотоп О.С. Вимоги до іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах євроінтеграції. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 28. С. 57–61.

7. Конотоп О.С. Проблеми практичної іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених, м. Харків, 14 травня 2020 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди ; редкол. : Ю.Д. Бойчук (гол. ред.) та ін. Харків, 2020. С. 155–157.

8. Конотоп О.С. Результати зрізу рівня сформованості критичного мислення у студентів закладів вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. 5 (161). С. 97–100.

9. Конотоп О.С. Тестування рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів першого курсу спеціальності 013 «Початкова освіта». *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав, 2020. Вип. 58. С. 190–192.

10. Конотоп О.С. Цільовий рівень іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Науковий вісник Сіверщини. Серія «Освіта. Соціальні та поведінкові науки»*. 2020. № 1 (4). С. 52–64.

11. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва та ін. Київ : Ленвіт, 2005. 119 с.

12. Цепкало О.В. Методика навчання комунікативних стратегій професійно спрямованого англомовного писемного спілкування майбутніх фахівців з машинобудування : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017.

13. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*. 1980. Vol. 1. P. 1–47.

14. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors, 2018. 235 p.